

СУТНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статтє раскрываєтєя интегративная суцність поняття психологической готовності личности к профессиональной деятельности в целом и к преподавательской, в частности. Её неотъемлемыми компонентами выступают мотивация, профессиональная направленность личности, коммуникативные и организаторские способности, нервно-психическая устойчивость, адаптивные способности.

Вивчення готовності до викладацької діяльності передбачає з'ясування розробленості проблеми готовності до професійної діяльності взагалі, що виступає однією з актуальних проблем психології. Не існує однозначного розуміння сутності зазначеного поняття, яке набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу.

Проблема готовності до професійної діяльності найбільш ґрунтовно й послідовно досліджувалася такими вченими, як К.Дурай-Новакова, М.Дяченко, В.Іванова, Л.Кандибович, Л.Кондрашова, З.Курлінд, В.Моляко, О.Мороз, В.Сластьонін, Л.Яновська та ін. Дослідження базуються на вивченні і психологічному обґрунтуванні засобів навчання й удосконалення системи підготовки спеціалістів. Але, не зважаючи на досить велику кількість досліджень, вони не дають повної картини розуміння поняття психологічної готовності до викладацької діяльності.

Підготовку до викладацької діяльності розглядаємо у контексті розвитку особистості. У зв'язку з цим основу формування готовності до професійної діяльності складають не лише розвиток операційно-технічних умінь та навичок, а й визначення готовності як інтегрального утворення, як комплексної здібності, що й зумовило завдання нашого дослідження - теоретичне обґрунтування сутності психологічної готовності до викладацької діяльності як складного інтегрального особистісного утворення.

Поняття психологічної готовності до діяльності було введено в психологічний обіг в 1976 році білоруськими дослідниками М.Дяченко і Л.Кандибовичем. Основним аргументом для його введення стала необхідність виділення із сукупності чинників, що зумовлюють продуктивність діяльності, психологічного компонента, який за певних умов відіграє вирішальну роль в опануванні тим чи іншим видом діяльності. Науковці зазначають, що психологічна готовність як передумова для виконання будь-якої діяльності є водночас й її результатом.

Психологічна готовність до діяльності розглядається у психологічній літературі як психічний стан, який характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на оперативне або довгострокове виконання конкретної діяльності або трудового завдання. Цей стан допомагає успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати діяльність в разі появи непередбачених перешкод.

За Л.Кондрашовою, психологічна готовність до професійної діяльності – це виявлення суті властивостей і стану особистості. Це не тільки властивість або ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності суті особи, міра її професійної здатності [1, С.8].

Психологічна готовність включає, з одного боку, професійні знання, уміння та навички; а з іншого – риси особистості: переконання, здібності, інтереси, професійну пам'ять, властивості мислення та уваги, професійну спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій. Таким чином, зміст психологічної готовності до професійної діяльності вміщує інтегральні характеристики особистості, до яких відносяться інтелектуальні, емоційні та вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, професійні здібності.

Викладацьку діяльність розглядаємо як особливий вид педагогічної діяльності, що передбачає необхідність спеціальної підготовки майбутнього викладача, яка має включати не лише предметні знання та уміння, а й особистісні якості. Адже у досягненні позитивного результату у навчально-виховному процесі ВНЗ провідне місце належить саме викладачеві. Від його уміння організувати цей процес залежить успіх у подальшій діяльності студентів, а згодом і фахівців.

Викладацька діяльність – особливий вид соціальної діяльності, спрямований на передачу від старших поколінь молодшим накопиченого людством досвіду і культури, створення умов для їх особистісного розвитку. Це вид професійної діяльності, змістом якої є процес організації навчальної діяльності студентів, спрямованої на засвоєння ними предметного соціокультурного досвіду як основи та умови розвитку, процес організації власної діяльності. Результатом викладацької діяльності є розвиток студента, його особистісне, інтелектуальне удосконалення, становлення його як особистості, як суб'єкта навчальної діяльності [3].

Особистість викладача завжди відображає соціальну роль, однак ніколи не зводиться тільки до неї. Суспільству потрібні студенти і випускники з певними властивостями, здібностями, знаннями, уміннями, навичками, які вони отримують завдяки діяльності викладача. У такому розумінні викладач відіграє соціальну роль, виконує важливу соціальну функцію. Можна «жити педагогічним процесом», а можна «навчати і виховувати», що відображає ставлення викладача до своїх соціальних функцій. Іншими словами, соціальна роль викладача не є грою та маніпулюванням, а є свідомим прийняттям особистістю, її усвідомленням можливих наслідків своєї професійної діяльності і прийняттям повноти відповідальності за них.

Психологи розглядають особистість викладача насамперед в соціально-психологічному аспекті, а вже потім – у професійно-психологічному. При цьому соціально-психологічні характеристики – це цілеспрямованість, науковий світогляд, громадська позиція, патріотизм, любов і повага до дітей, педагогічний такт, товариськість, адекватна самооцінка [3].

Дослідження будь-якого явища передбачає розкриття його структури. Л.Кондрашова визначає структуру психологічної готовності до педагогічної діяльності, що має мотиваційний, орієнтаційний, пізнавально-оперативний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оціночний компоненти. Основою мотиваційного компоненту є професійно-педагогічна спрямованість, в якій виражаються позитивне ставлення до професії, схильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку тощо. Орієнтаційний компонент утворюють ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійно-педагогічні ідеали, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. До пізнавально-оперативної складової входять професійна

спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, педагогічне мислення, педагогічні здібності, знання, дії та операції, необхідні для успішного здійснення діяльності. Емоційно-вольовий компонент утворюють почуття, вольові якості, що забезпечують успішний перебіг та результативність діяльності педагога; емоційний тонус, чутливість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самоконтроль. Психофізіологічну складову складають працездатність, активність, саморегуляція, врівноваженість і витримка, темп роботи. Нарешті, оціночний компонент передбачає самооцінку своєї професійної підготовки, відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам.

Дану структуру готовності особистості до педагогічної діяльності можна віднести і до трактування готовності до викладацької діяльності. Водночас ми погоджуємося з динамічною структурою психологічної готовності до складних видів діяльності, до яких відносимо й викладацьку, яку запропонували В. Моляко та М. Смульсон. На їх думку, це цілісне утворення, що включає властивості різних особистісних сфер: мотиваційні (потреба успішно виконувати поставлене завдання, інтерес до діяльності, прагнення домогтися успіху і показати себе з кращого боку); пізнавальні (розуміння обов'язків, трудового завдання, оцінка їх значущості для досягнення кінцевих результатів діяльності і для себе особисто, уявлення ймовірних змін обстановки тощо); емоційні (почуття професійної та соціальної відповідальності і впевненість в успіху, наснага); вольові (самоуправління, мобілізація сил, зосередження на завданні, відволікання від заважаючих впливів, подолання сумнівів, страху) [2].

Враховуючи дану структуру, розвиток психологічної готовності студентів до викладацької діяльності обумовлений всією системою навчально-виховної роботи ВНЗ. Протягом навчання у вищій школі розвивається Я-концепція майбутнього фахівця, розширюється рольовий діапазон особистості за рахунок адаптації до нових професійних функцій, формується позитивне ставлення до обраної професії.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок про те, що психологічна готовність до викладацької діяльності не є інваріантною величиною і обумовлюється віком особистості, її досвідом, індивідуальними властивостями, рівнем задоволеності обраною професією. Невід'ємними складовими психологічної готовності до викладацької діяльності є мотивація, професійна спрямованість особистості, комунікативні та організаторські здібності, загально нервово-психічна стійкість та адаптивні здібності. Це має обов'язково враховуватися у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондрашова Л.В. Моральна психологічна готовність студента о вчительської діяльності/ Кондрашова Л.В. – Київ: Вища школа, 1987. – 56 с.
2. Моляко В.А. Психологическая готовность к труду на современном производстве/ В.А.Моляко, М.Л.Смульсон. – Киев: Знание, 1985. – 14 с.
3. Психолого-педагогічна модель особистості викладача вищої школи Електронний ресурс – <http://ua.textreferat.com/referat-10923-1.html>

УДК: 582.971.1

Лаурієнко В.М.

ВИДИ РОДУ *LONICERA* L. У БОТАНІЧНОМУ САДУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА О.В.ФОМІНА

Коллекция рода *Lonicera* L. Ботанического сада имени академика О.В.Фомина состоит из 40 видов. Большинство видов кустарники, высотой 1,5–2м. (*L. myrtilloides* Purpus., *L. kamtschatica* Pojark., *L. baltica* Pojark., *L. stenanta* Pojark., *L. caerulea* L., *L. pileata* Oliv., *L. ferdinandi* Franch., *L. fragrantissima* Paxt., *L. glehnii* Schmidt., *L. sachalinensis* Nakai., *L. caucasica* Pall., *L. tatarica* L., *L. korolkovii* Stapf., *L. xylosteum* L., *L. demissa* Rehd., *L. maackii* Maxim., *L. caprifolium* L.), лианы (*L. henryi* Hemsl., *L. japonica* Thunb.)

Рід Жимолость – *Lonicera* L. названий на честь німецького математика, фізика, ботаніка Адама Лоніцера, який жив у XVI столітті. До роду *Lonicera* L. належить понад 200 видів, поширених у помірних і субтропічних широтах Європи, Північної Африки, Азії (до островів Ява і Філіппінських), та Північної Америки (до Мексики) [11, 14].

Жимолості – це прямостоячі, сланкі або виткі куці, листопадні або вічнозелені. Кора стовбурців та пагонів 3-4 річного віку сіра або бура, лущиться тонкими поздовжніми смугами, на молодих стеблах – гладенька. На поперечному перерізі стебла з білою, рожевою серцевиною або порожні. Наростання пагонів симподіальне. Бруньки розміщені супротивно, вкриті лусками; верхівкова брунька не завжди розвинута, бічні – часто розміщені по 3–4 (5) одна над одною у вузлі (серіальні). Листки розміщені супротивно, прості, цілокраї, з округлою або клиноподібною основою, без прилистків. Квітки двостатеві, запасні або без запаху, в двоквіткових суцвіттях або сидячі у напівзонтиках. У витких видів у головчастих або в колосоподібних суцвіттях у пазухах листків. Чашечка 5-зубчаста, більша частина з нечітко вираженими зубчиками: віночок трубчастий або трубчато-лійкоподібний, 5-лопатевий, 2-губий або правильний, білий, рожевий, жовтий або червоний з різними відтінками, 8–12 (60) мм завдовжки; тичинок 5, з 2-гніздними пиляками, які кріпляться нитками до своєї серединки, довжиною (1,5) 2–3 мм; маточка з головчастою приймочкою, зав'язь нижня 2–3 (5) - гніздна; насінні зачатки повислі по 3-8 в кожному гнізді. Плоди – ягоди, нерідко попарні, більш-менш зрілі, або супліддя з 2 ягід. Зрілі ягоди чорні, сині, червоні, жовтогарячі, або білі, круглі або яйцевидні, 8–12 мм в діаметрі з залишками чашечки на верхівці [1,13,14,17].

В Україні дико росте всього три види: *L. nigra* L., *L. xylosteum* L. і *L. caerulea* L. В колекції Ботанічному саду ім. акад. О.В.Фоміна нараховується 40 видів [5]. Систематичний аналіз колекційних рослин показав, що інтродуковані у Ботанічному саду види *Lonicera* належать до трьох секцій: *Isoxylosteum*, *Isika* та *Coeloxylsteum*. Секція *Isoxylosteum* представлена одним видом *L. myrtilloides* Purpus., який віднесений до підсекції *Microstylae*. Секція *Isika* представлена вісімнадцятьма видами, які входять до шести підсекцій, а саме: видами підсекції *Caeruleae* є: *L. kamtschatica* Pojark., *L. baltica* Pojark., *L. stenantha* Pojark., *L. caerulea* L., *L. caerulea* L. var. *altaica* Sweet., *L. caerulea* L. var. *edulis* Regel. Види підсекції *Pileatae*: *L. gynochlamydea* Hemsl., *L. pileata* Oliv. Видами підсекції *Chlamydocarpi* є: *Lonicera ferdinandi* Franch., види підсекції *Fragrantissimae*: *L. fragrantissima* Lindl. et Paxt., *L. caprifolium* L. До